

Δημοσιογραφική «κοινή»: προβλήματα ορισμού

Άννα Ιορδανίδου

Θα αρχίσουμε την εισήγησή μας με το σημείωμα τυπογράφου σε δεύτερη διόρθωση βιβλίου: *Παρατηρήσεις – Προσοχή για διορθωτή: 1. Τυποποίησα παντού τη λέξη άνδρας σε άντρας. 2. Επίσης τη λέξη είμαστε σε ήμαστε. ([...] το έκανα με εύρεση και αλλαγή για όλες.)* Η τυποποίηση στη συνείδηση του τυπογράφου σημαίνει κατάργηση της πολυτυπίας, σημαίνει, με τη βοήθεια της τεχνολογίας, «εύρεση» των διάφορων τύπων μιας λέξης και «αλλαγή» προς όφελος ενός και μοναδικού τύπου. Η τυποποίηση στη γλωσσολογία, ως απόδοση του όρου *standardisation*, σημαίνει άλλο πράγμα: την ανάδειξη μιας γλωσσικής ποικιλίας σε επίσημο γλωσσικό όργανο ενός κράτους (*standard* γλώσσα) και τη γραμματική και λεξικογραφική της κωδικοποίηση. Δε σημαίνει όμως κατάργηση της πολυτυπίας. Για παράδειγμα, η σύγχρονη νέα ελληνική διαθέτει για το γ' πρόσωπο πληθυντικού του παθητικού παρατατικού τους τύπους *λέγονταν – λεγόντανε – λεγόντουσαν*, με την ίδια σημασία αλλά υφολογική διάκριση (το *λέγονταν* προτιμάται στον επίσημο γραπτό λόγο, τα *λεγόντανε – λεγόντουσαν* στον ανεπίσημο προφορικό), αλλά δεν έχει πλέον το λόγιο τύπο *ελέγοντο*, που ανήκε σε μια άλλη γλωσσική ποικιλία, της καθαρεύουσας.

Κοινή ονομάζουμε την τυποποιημένη, κωδικοποιημένη, επίσημη (κρατικά) καθιερωμένη γλωσσική ποικιλία, τη γλώσσα *standard*, όπως αναφέρεται στη διεθνή βιβλιογραφία.¹ Αυτή η ποικιλία, για λόγους που δεν είναι γλωσσικοί, αλλά πολιτικο-ιδεολογικο-κοινωνικοί, νομιμοποιείται από το κράτος για να αποτελέσει (σε αντιδιαστολή με τις άλλες τοπικές και κοινωνικές παραλλαγές) τη γλώσσα της εκπαίδευσης και των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Με την κοινή (*standard*) συνδέεται, αλλά δεν ταυτίζεται υποχρεωτικά, η *νόρμα*, που αποτελεί τη χρήση της γλώσσας που προβάλλεται ως ορθή και περιβάλλεται με το κύρος κοινωνικών ομάδων που ασκούν εξουσία. Για παράδειγμα, η *επιτευχθείσα συμφωνία* θα ήταν στην κοινή νεοελληνική η *συμφωνία που επιτεύχθηκε*, αλλά δε νομίζω ότι υπάρχουν πολλοί που θα το κατέγραφαν ως λαθεμένη ή αδόκιμη χρήση – αντιθέτως, οι περισσότεροι θα το θεωρούσαν δείγμα υψηλού επιπέδου χειρισμού της ελληνικής γλώσσας.

Για τα ελληνικά δεδομένα, η κατάσταση εμφανίζεται περίπλοκη, λόγω του παρελθόντος της διγλωσσίας. Η κοινή νεοελληνική που διδάσκεται στην

¹ Βλ. ενδεικτικά Ammon U., Dittmar N., Mattheier K. J. (eds), *Sociolinguistics*, vol. 1, Berlin: Walter de Gruyter, 1987, σ. 327-330, Williams G., *Sociolinguistics – A Sociological Critique*, London: Routledge, 1992, σ. 144-145, και Bédard E., Maurais J. (éd.), *La norme linguistique*, Montréal: Gouvernement du Québec, 1983.

εκπαίδευση μετά την καθιέρωση (1976) της δημοτικής ως επίσημης γλώσσας του νεοελληνικού κράτους είναι η περιγραφόμενη στη γραμματική του Μανόλη Τριανταφυλλίδη δημοτική της εποχής του (1940). Η αναπροσαρμογή της «Μικρής Γραμματικής» για το σχολείο ελάχιστα άλλαξε το αρχικό κείμενο, ενώ διακρίνεται γενικά για ρυθμιστικό χαρακτήρα και όχι περιγραφικό (έμφαση σε κανόνες). Επομένως, η πρώτη αυτή κωδικοποιημένη μορφή της νέας ελληνικής παρουσιάζει δύο βασικά μειονεκτήματα: α) δε βασίζεται σε μια καταγραφή-ανάλυση-μελέτη της σύγχρονης γλωσσικής πραγματικότητας και β) προβάλλει ορισμένες επιλογές εις βάρος άλλων αντί να περιγράφει χρήσεις της γλώσσας που διαφοροποιούνται λειτουργικά. Παράδειγμα: το *μιλούν* δεν είναι η κυρίαρχη (άρα και ορθότερη) γλωσσική επιλογή, όπως προβάλλεται από τη Γραμματική, αλλά μία από τις δύο επιλογές (η άλλη είναι το *μιλάνε*), που σχετίζονται με υφολογικές επιλογές του ομιλητή, δηλαδή επίσημο ύφος – ανεπίσημο ύφος. Γλωσσολογικές μελέτες των τελευταίων 25 χρόνων έχουν διευρύνει σημαντικά τις γνώσεις μας για τη σύγχρονη ελληνική γλώσσα. Γραμματικές όπως η τελευταία των Holton-Mackridge-Φιλιππάκη² αποτελούν τη βάση για περιγραφή της κοινής. (Η σχολική γραμματική δεν μπορεί παρά να αναπροσαρμοστεί...) Όσο για τα λεξικά, τα οποία εξ ορισμού καταγράφουν τη standard γλώσσα, εμφανίζουν αρκετές διαφορές μεταξύ τους, που οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στην έλλειψη στήριξης σε σώματα κειμένων (corpus) της νεοελληνικής γλώσσας.

Ο δημοσιογραφικός λόγος είναι δημόσιος λόγος. Εκφέρεται για να ανακοινωθεί δημόσια, για να δημοσιοποιηθεί, άρα η επιλογή του γλωσσικού οργάνου εκφοράς του είναι πράξη δημόσιου ενδιαφέροντος, με όλα τα συνεπακόλουθα. Κάποτε, πριν το 1976, η επιλογή ήταν μεταξύ δημοτικής και καθαρεύουσας: δημοτική=προοδευτικός πολιτικός προσανατολισμός, καθαρεύουσα= συντηρητικός. Εφόσον στην Ελλάδα υπάρχει, από το 1976 και μετά, καθιερωμένη γλωσσική ποικιλία (στηριζόμενη στη δημοτική), τι θα μπορούσε να εκφράζει πλέον η οποιαδήποτε δημόσια διαφοροποίηση, που μπορεί να είναι από πλήρης άρνηση έως ελαφρή απόκλιση; Πώς αντιλαμβάνονται τα δημοσιογραφικά μέσα τη νεοελληνική κοινή; Αποδέχονται ένα βασικό κορμό, που καταγράφει η σχολική γραμματική, και διευρύνουν με χρήσεις υφολογικά-λειτουργικά προσδιορισμένες, ή διαφοροποιούνται σε κάποιους τομείς ή διαφοροποιούνται συνολικά αντιπροτείνοντας άλλο γλωσσικό πρότυπο;

Για τις παρατηρήσεις μας θα στηριχθούμε σε παρατήρηση του τρόπου που χρησιμοποιούν τη γλώσσα σύγχρονες εφημερίδες ποικίλων πολιτικο-ιδεολογικών τάσεων. Εστιάζουμε την προσοχή μας στην εμφάνιση λόγιων σχηματισμών, όπως *εθεωρείτο* (θεωρούνταν), *διελύθη* (διαλύθηκε), *να περιορισθεί* (να περιοριστεί) κτλ. Οι σχηματισμοί αυτοί συνδέονται άμεσα με το διγλωσσικό παρελθόν και η μελέτη της χρήσης τους στο σύγχρονο λόγο μπορεί να απαντήσει στο ερώτημα ποιοι έχουν πλέον ενταχθεί στην κοινή (συνιστώντας υφολογική και όχι πολιτικο-

² Holton D., Mackridge P., Φιλιππάκη-Warburton E., *Γραμματική της ελληνικής γλώσσας*, Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη, 1999. Γλωσσολογική περιγραφική προσέγγιση ακολουθεί και η *Γραμματική της νέας ελληνικής* των Κλαίρη Χ., Μπαμπινιώτη Γ., τόμος I, τόμος II, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 1996, 1999.

ιδεολογική επιλογή) και ποιοι διαχωρίζονται, διαγράφοντας ίσως ένα ιδεατό γλωσσικό πρότυπο, μια νόρμα, ή αναλαμβάνοντας κάποιες λειτουργίες του λόγου όπως, για παράδειγμα, η ειρωνική-σκωπτική.

Προηγούμενη εργασία μας³ βασισμένη σε μελέτη υλικού από γράμματα αναγνωστών σε εφημερίδες (1995-1997), που αποτελεί παραγωγή λόγου σε συνθήκες υψηλής επιστημότητας (ο επιστολογράφος χρησιμοποιεί το γλωσσικό πρότυπο που θεωρεί ότι έχει το μεγαλύτερο κύρος), έδειξε ότι οι ομιλητές οριοθετούν συστηματικά και με παρατηρήσιμη κανονικότητα τους λόγιους σχηματισμούς και δεν τους ανάγουν σε συνολικές μορφολογικές επιλογές. Εξηγούμαστε: η κλίση του παρατατικού των ρημάτων σε -ομαι δεν επηρεάζεται από την αποδοχή των λόγιων καταλήξεων -είτο, -ούντο ορισμένων ρημάτων σε -ούμαι, δηλαδή το *εθεωρείτο* δεν έχει επιβάλει κάποιο *ελέγετο* αντί για *λεγόταν*. Η εσωτερική αύξηση δεν απειλεί να επιβάλει την άτονη αύξηση – γράφουμε *επέτρεπε* αλλά σπανίως έως καθόλου *ετηλεφώνησα*. Τα λόγια συμφωνικά συμπλέγματα *χθ-φθ-σθ* εμφανίζονται σε συγκεκριμένα ρήματα και σε επίσημο ύφος λόγου, βλ. τη διαφορά μεταξύ *διώχνω* – *διώχτηκα* και *διώκω* – *διώχτηκα*. Παρ' όλ' αυτά, εμφανίζονται σε κάποιο ποσοστό, της τάξεως του 15-20%, λόγιοι σχηματισμοί μη ενταγμένοι στην κοινή νεοελληνική, όπως *εδιδάχθησαν*, *εγεννήθησαν*, *εδόθη*, *εξηφανίσθη* κτλ.⁴ Παρόμοιοι σχηματισμοί εμφανίζονται στη γλώσσα των Μ.Μ.Ε. και αποτελεί ενδιαφέρουσα υπόθεση ότι η τάση απόκλισης από τη μορφολογία της κοινής νεοελληνικής, προς την κατεύθυνση της λόγιας μορφολογίας, μπορεί να διαμορφώνει κάποια νόρμα, κάποιο πρότυπο χρήσης της γλώσσας περιβεβλημένο με κύρος.

Η εξέταση της μορφολογικής ποικιλίας του ονόματος και του ρήματος στη γλωσσική πρακτική των Μ.Μ.Ε. (παραπέμπουμε σε παλαιότερες εργασίες μας και σε εργασίες του Χατζησαββίδη⁵) οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η κοινή νεοελληνική (όπως την ορίσαμε στην αρχή της ομιλίας μας, διευρυμένη,

³ «Ζητήματα τυποποίησης της σύγχρονης νεοελληνικής», *«Ισχυρές» και «ασθενείς γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Α.-Φ. Χριστίδης (επιστημ. επιμ.), Θεσσαλονίκη, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 1999, σ. 835-844.

⁴ Ορισμένοι φαίνεται ότι δεν έχουν καθιερωμένο εναλλακτικό τύπο, όπως το *συνελήφθη* (*συλλήφθηκε; συνελήφθηκε;*). Περιορίζονται στο γ' πρόσωπο ενικού και πληθυντικού και απουσιάζουν από τον καθημερινό προφορικό λόγο.

⁵ Ιορδανίδου Α., «Κοινωνικά και υφολογικά προσδιορισμένη ποικιλία των ρημάτων σε -άω/-ώ και -ώ/-είς», *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα, Πρακτικά της 13ης ετήσιας συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ.*, Θεσσαλονίκη, Αφοί Κυριακίδη, 1992, σ. 305-318.

Ιορδανίδου Α., "Morphological variation of the passive imperfect in Modern Greek", *Themes in Greek Linguistics*, Amsterdam, Benjamins, 1994, σ. 373-380.

Χατζησαββίδης Σ., «Η μορφολογική ποικιλία στον ελληνικό γραπτό δημοσιογραφικό λόγο», *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα, Πρακτικά της 19ης ετήσιας συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ.*, Θεσσαλονίκη, Αφοί Κυριακίδη, 1999, σ. 601-614.

Χατζησαββίδης Σ., «Η μορφολογική ποικιλία του ρήματος στον ελληνικό γραπτό δημοσιογραφικό λόγο», *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα, Πρακτικά της 20ής ετήσιας συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ.*, Θεσσαλονίκη, Αφοί Κυριακίδη, 2000, σ. 588-599.

πολύμορφη και υφολογικά διαφοροποιούμενη) είναι γενικά και δημοσιογραφική κοινή. Με δεδομένο όμως το διγλωσσικό παρελθόν και την παλαιότερη ιδεολογικο-πολιτική σηματοδότηση δημοτική = προοδευτικός χώρος, καθαρεύουσα = συντηρητικός, τίθεται το ζήτημα αν η στάση απέναντι στην κοινή νεοελληνική αποτυπώνει ιδεολογικο-πολιτικό προσανατολισμό.

Ας δούμε συγκεκριμένα παραδείγματα από τα κύρια άρθρα σύγχρονων εφημερίδων, συγκρίνοντας με τις ίδιες εφημερίδες το 1982, λίγα μόλις χρόνια μετά την καθιέρωση της δημοτικής (αυτό έχει ενδιαφέρον για την ανίχνευση-διαπίστωση εξελικτικής πορείας).⁶ Μπορούμε να διακρίνουμε τις εξής τάσεις:

Από τη μία πλευρά ο *Ριζοσπάστης*, που αποφεύγει γενικά τη λόγια μορφολογία. Τύποι όπως *ανεχθεί*, *καλυφθεί*, *προκηρυχθεί* είναι σπάνιοι, ενώ απουσιάζει το συμφωνικό σύμπλεγμα *σθ* (παραφωνία σε τίτλο άρθρου: *θα χαραμισθούν αριστερές ψήφοι*; όπου ρήμα καθημερινού προφορικού λόγου «μεταμφιέζεται» σε λόγο). Την ίδια εικόνα παρουσιάζει και ο *Ριζοσπάστης* του 1982, με μεγαλύτερη αυστηρότητα (βλ., για παράδειγμα, *ταχτικός καθηγητής*). Θα λέγαμε ότι ο *Ριζοσπάστης* τείνει να επιλέγει από τη μορφολογία της κοινής νεοελληνικής τις ανεπίσημες επιλογές της καθημερινής γλώσσας, ως πλέον προσιτές στα λαϊκά στρώματα, στα οποία κατεξοχήν απευθύνεται. Ο *Ριζοσπάστης* βρίσκεται περισσότερο κοντά στο πρότυπο της σχολικής γραμματικής, που απεικονίζει την τάση σαφούς (και πολεμικής) οριοθέτησης ως προς την καθαρεύουσα. Τα λόγια στοιχεία είναι ύποπτα συντηρητισμού.

Από την άλλη πλευρά, η *Βραδυνή* και η *Απογευματινή* εμφανίζουν αρκετούς λόγιους σχηματισμούς: *εγράφη*, *ελέχθη*, *επεδείχθη από τηλεοράσεως*, *χρωματίσθηκαν*, *πολλαπλασιάσθηκαν*, *ενέπιπταν επί της Σοφοκλέους*, *υπόσχοντο*, *πραγματοποιείτο*, *ισχυρισθούν*, *υπερασπισθεί* κτλ. Χαρακτηριστικό είναι ότι παρουσιάζονται με λόγια μορφή λέξεις που δεν έχουν λόγια προέλευση: *ρίχθηκαν* (το αρχαίο ρήμα ήταν *ρίπτω*, άρα *ερρίφθησαν*), *ξεπεράσθηκαν*, ή αναδύονται «ερμαφρόδιτοι» τύποι: *προεβλήθηκαν* (μεταξύ του *προεβλήθησαν* και του *προβλήθηκαν*). Άλλες ερμαφρόδιτες δομές: *πέραν από τα επίσημα στοιχεία*, *πλην της κυβέρνησης*, *μεσούσης της χρηματιστηριακής κρίσης* κτλ. Η υπεργενίκευση της χρήσης του «ως» δημιουργεί προτάσεις όπως *οι ύπουλες κατηγορίες κατέρρευσαν ως πύργος από τραπουλόχαρτα*.

Παρόμοια ήταν η γλωσσική πρακτική των εφημερίδων αυτών το 1982, με ισχυρότερη όμως παρουσία και άλλων λόγιων στοιχείων, όπως οι λόγιες μετοχές: *ενθαρρυνθέντες από το πνεύμα της αλλαγής*, *το καταληφθέν κτίριο*, *κυκλοφορούντων αυτοκινήτων*, *οχλουσών βιομηχανιών*. (Η *Βραδυνή* το 1982

⁶ Το υλικό μας αποτελείται από τις εφημερίδες *Το Βήμα* (13/2/82, 12/3/00), *Τα Νέα* (2/3/82, 11/3/00), *Ελευθεροτυπία* (17/2/00, 12/3/00), *Έθνος* (18/2/82, 12/3/00), *Η Καθημερινή* (13/2/82, 12/3/00), *Απογευματινή* (26/11/81, 12/3/00), *Η βραδυνή* (22/1/82, 12/3/00), *Ριζοσπάστης* (13/2/82, 12/3/00), *Η Αυγή* (20/3/82, 12/3/00), *Τύπος της Κυριακής* (12/3/00), *Κυριακάτικη Αυριανή* (12/3/00). Δε θα αναφερθούμε σε εφημερίδες που χρησιμοποιούν κάποια μορφή καθαρεύουσας, π.χ. *Εστία*.

επέμενε ακόμη στο -η και -ω της υποτακτικής και στο -ι των θηλυκών ουσιαστικών.) Ερμαφρόδιτες δομές: *αποβλέπων αποκλειστικά και μόνο στο συμφέρον του κόμματος [...]* και δηλώνοντας ότι θα σεβαστεί [...], εθεωρείτο σαν πρωταγωνιστής.

Αρκετούς λόγιους σχηματισμούς εμφανίζουν και οι εφημερίδες *Το Βήμα* και *Καθημερινή*, με την εξής σημαντική όμως διαφορά: είναι σπάνιοι έως ανύπαρκτοι οι ερμαφρόδιτοι σχηματισμοί, υπάρχει δηλαδή μεγαλύτερη συνέπεια ως προς το χειρισμό των λόγιων τύπων και δομών. Καταγράφουμε: *ισχύουσας τότε της «λίστας», την κατάταξη του μεταγραφέντος στις πρώτες σειρές των συνδυασμών, βοηθώντας του ΚΚΕ, εν συνεχεία ετέθησαν εκτός ενεργού πολιτικής (Το Βήμα, 12/3/00), την επιτευχθείσα επί Κλίντον οικονομική ευημερία, καίτοι ευρισκόμεθα εν όψει μιας κρίσιμης εκλογικής αναμετρήσεως, εξήλθε της αιθούσης, εισερχόμεθα και επισήμως στην έναρξη της προεκλογικής περιόδου (Η Καθημερινή, 12/3/00).* Στο ίδιο άρθρο συνυπάρχουν *βρέθηκε, αρνήθηκε, τοποθετήθηκε με εξελέγη, διεγράφησαν, συμπεριελήφθη.* Εντυπωσιακή είναι η εμμονή στο συμφωνικό σύμπλεγμα *σθ*: *Το θερμότατο και το υπερκομματικό χειροκρότημα της Βουλής επισφραγίσθηκε με το «Άξιος», «Άξιος» που ακούσθηκε για πρώτη φορά σε προεδρική ορκωμοσία. Ο κ. Κωστής Στεφανόπουλος ορκίσθηκε χθες Πρόεδρος Δημοκρατίας (Η Καθημερινή, 12/3/00).* Αξίζει να σημειωθεί ότι η *Καθημερινή* του 1982 περιείχε σαφώς περισσότερους λόγιους σχηματισμούς: *προτείνει όπως μη δημιουργηθεί, επεκράτησε η άποψη όπως τεθεί ευθέως πολιτικό ζήτημα* κτλ.

Οι υπόλοιπες εφημερίδες (*Αυγή, Έθνος, Ελευθεροτυπία, Τα Νέα, Ελεύθερος Τύπος, Αυριανή* κτλ.) φαίνεται ότι επιλέγουν την πολυτυπία της κοινής νεοελληνικής. Αυτό δε σημαίνει ότι αξιοποιούν τη μορφολογική ποικιλία για υφολογικές διακρίσεις, δηλαδή για να υποδηλώσουν επίσημο ή ανεπίσημο ύφος. Πολλές φορές παρατηρείται στο εσωτερικό του ίδιου άρθρου να χρησιμοποιεί ο αρθρογράφος και τους δύο τύπους, με ελεύθερη εναλλαγή, χωρίς υφολογική διαφοροποίηση (*ήρθε/ήλθε, περιοριστεί/περιορισθεί, δεχτεί/δεχθεί* κτλ.). Σχετικά σπάνια εμφανίζονται ερμαφρόδιτες δομές, όπως: *οι πιθανότητες στατιστικού σφάλματος ελαχιστοποιούνται ή και ακυρώνονται ως εκ της επιβεβαιώσεως με αλληπάλληλες δημοσκοπήσεις της κατεύθυνσης των ερευνητικών ευρημάτων* (*Αυγή, 12/3/00*).

Τέλος, έχει ενδιαφέρον να καταγράψουμε την ειρωνική-σκωπτική χρήση λόγιων στοιχείων, για παράδειγμα: *η εν είδει χάπενινγκ παρέμβαση εκπροσώπων της Greenpeace, ρίχνοντας μερικές ντουζίνες κιλά βαμβάκι επί του οδοστρώματος [...]* πέραν των εντράπελων σχολίων προκάλεσε και πολλά ερωτηματικά. (*Η Βραδυνή, 12/3/00*)

Η εικόνα που διαγράφεται είναι λοιπόν η εξής: γενική παραδοχή της νεοελληνικής κοινής (25 χρόνια μετά την καθιέρωση της δημοτικής και μετά από αρκετούς αιώνες κυριαρχίας της διγλωσσίας), με αποκλίσεις που συνιστούν δύο πόλους, δύο βασικές τάσεις: η μία προς ανάδειξη των ανεπίσημων μορφολογικών επιλογών της καθημερινής γλώσσας, και η άλλη προς ανάδειξη των λόγιων

επίσημων μορφολογικών επιλογών του γραπτού λόγου ή λόγιων επιλογών που δεν εντάσσονται στην κοινή νεοελληνική. Και οι δύο τάσεις συρρικνώνουν τις δυνατότητες που παρέχει η πολυτυπία της κοινής γλώσσας – στη μία περίπτωση περιθωριοποιούνται οι λόγιοι σχηματισμοί, άρα καταγράφονται ως πολιτικά «συντηρητικοί», στην άλλη περίπτωση προβάλλονται υπερβολικά (σε βαθμό να προκαλούν φαινόμενα υπερδιόρθωσης), άρα ανάγονται σε επιλογές υψηλού κύρους και όχι σε επιλογές με συγκεκριμένο υφολογικό-λειτουργικό φορτίο. Με δεδομένο ότι το γλωσσικό πρότυπο λειτουργεί και ως μηχανισμός κοινωνικών διακρίσεων, η δυσκολία και η πολυπλοκότητα θεωρείται ότι αποδίδει μεγαλύτερο κύρος σε αυτόν που το χειρίζεται. Το κοινό ανάμεσα στις δύο τάσεις είναι ότι διαμορφώνουν πρότυπα, ότι ιδεολογικοποιούν κάποιες γλωσσικές επιλογές, αποχαρακτηρίζοντάς τες υφολογικά.

Η τάση για χρησιμοποίηση λόγιων σχηματισμών μη ενταγμένων στην κοινή νεοελληνική πιθανότατα σκιαγραφεί τη νόρμα που προβάλλεται από μερίδα των Μ.Μ.Ε., το αισθητικό πρότυπο της χρήσης της γλώσσας από μορφωμένους χειριστές της εξουσίας. Όσα περισσότερα *επετεύχθη* και *επιτευχθέντα* χρησιμοποιεί, τόσο περισσότερο κύρος θεωρεί ότι αποκτά ο δημόσια εκφωνούμενος λόγος.⁷ Το μέλλον θα δείξει πόσο ισχυρός μηχανισμός είναι αυτός και πόσο συνδέεται με το ιδεολόγημα της αναγκαιότητας της διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών για θεραπεία της «γλωσσικής πενίας».⁸

⁷ Όπως επισημαίνει και ο Μπουκάλας, αυτή η «οιηματική» χρήση απολιθωμάτων της καθαρεύουσας υποτίθεται ότι προσδίδει κύρος και επαληθεύει κάποια πνευματική υπεροχή («Η “δημοσιογραφική κοινή” και τα πάθη της», *Πρακτικά Συνεδρίου για την ελληνική γλώσσα, 1976-1996*, Πανεπιστήμιο Αθηνών, 1999). Μ' αυτό τον τρόπο, η χρήση της γλώσσας νομιμοποιείται από αυτούς που τη χρησιμοποιούν, ενώ η τυποποιημένα (με σεβασμό της πολυτυπίας) γλώσσα συνιστά κοινή δυνατότητα για όλους και αφήνει περιθώρια λειτουργικής χρήσης ανάλογα με την περίπτωση επικοινωνίας. Στη μία περίπτωση αυτός που νομιμοποιεί είναι ο χρήστης, ενώ στην άλλη η ίδια η χρήση της γλώσσας: στη μία περίπτωση κάτι είναι «ορθό» ή «ωραίο» γιατί το είτε ή το έγραψε ο τάδε ή η τάδε εφημερίδα, ενώ στην άλλη κάτι είναι ορθό και κατάλληλο για το σκοπό για τον οποίο ειπώθηκε ή γράφηκε.

⁸ Αρκεί να σκεφτούμε ότι σχηματισμοί όπως ο *επιτευχθείς*, η *επιτευχθείσα*, το *επιτευχθέν* χωρίς γνώση των αρχαίων ελληνικών δεν έχουν πολλές ελπίδες αξιοπρεπούς μεταχείρισης. Για να μη μιλήσουμε για τη *διδάσκων*, το *αναλογών ποσό*, των *επειγόντων περιπτώσεων*, των *εξεγερθέντων μαζών* κτλ. (βλ. και την τερατογένεση που ανέφερε στο παρόν συνέδριο ο Κριαράς: *νεοεισελθείς*). Και η εύλογη απορία μαθήτριας του δημοτικού σχολείου σχετικά με την «υψηλού κύρους» προσφώνηση κ. *καθηγητά*: «Ποιος είναι αυτός ο κύριος καθηγητάς;» (εφόσον μόνο κατά το *ψαράς* θα μπορούσε να κλίνεται στα νέα ελληνικά...).